

Altres actes a l'UCE

Prada, altar permanent de Pompeu Fabra

Jordi MIR i PARACHE

Quan, a mig matí del 28 de desembre de 1948, el cos de Pompeu Fabra deixava el saló de sessions del vell ajuntament de Prada, iniciava la darrera passejada per la vila que l'havia acollit càlidament els sis darrers anys de vida. L'església de Sant Pere s'omplí per acomiadar-lo amb les notes excelses de *Vine, dolça mort*, de Bach, i el *Cant dels ocells*, ofertes per Pau Casals. Tot seguit, collportat per successius amics, va encapçalar el nombrós seguici que es va estendre per tot el camí del cementiri.

Com que la família no havia previst, ni econòmicament no havia tingut opció, de comprar una tomba i la voluntat de preservar el cos no aconsellava d'enterrar-lo al sòl, es va acceptar l'ofertament de la família pradenca Soler-Mateu de disposar del nínxol inferior a la dreta del seu panteó, situat al sector B, carrer 7. Una placa de marbre de l'escultor i amic Miquel Paredes amb la llegenda "Aquí reposa Pompeu Fabra i Poch – Seny ordenador de la llengua catalana – Barcelona 22 febrer 1868 - Prada 25 desembre 1948", el va acompanyar dignament en el seu repòs des del primer moment.

Des d'aquell moment aquest indret plàcid al peu del Canigó ja va esdevenir un punt de referència per a tots els pradencs i els exiliats catalans que passaven per Prada, però durant una colla d'anys va continuar sent poc a l'abast per a molts que el teníem com a seny i guia en el nostre afany de salvaguardar la llengua.

Calia, fos com fos, trencar el gel d'aquell allunyament imposat i l'escaiença del cinquantenari de la proclamació de les *Normes ortogràfiques* en va ser l'ocasió. Uns contactes previs amb alguns nord-catalans conscients d'allò que representava Fabra van permetre organitzar des de Barcelona uns actes a Perpinyà i a Prada que commemoressin dignament aquella efemèride. El principal i més entranyable, és clar, és el que va tenir lloc a recer de la seva tomba, on acompanyats de dos centenars de persones van prendre la paraula representants de tots els Països Catalans per manifestar la voluntat que ens havia portat a ser allí.

El cert és que aquell 7 de juliol de 1963 la decisió ferma dels qui malgrat les dificultats ens

vam proposar de ser-hi, amb la dolguda absència dels qui les circumstàncies encara no els ho van permetre, però acompanyats dels qui el tenien a prop, al cap de quinze anys de la seva mort, va fer possible poder-se aplegar al seu entorn i fer-li palès que no l'oblidàvem. La presència de la família, al capdavant de figures rellevants de la cultura, va donar una força especial a l'acte, que en el temps va adquirir un significat entranyable pel fet de ser la darrera vegada que la seva vídua, resident a Reims, va visitar la tomba.

Aquesta primera mostra d'adhesió col·lectiva va anar fent més habitual la presència de catalans al cementiri pradenc i així es va arribar al fet que, amb els anys, més ha ajudat a arrelar aquestes manifestacions. Va ser l'octubre de 1968, amb la instauració de la Flama de la Llengua Catalana, creada per les entitats excursionistes, encesa al peu de la tomba de Fabra i duta a peu fins al monestir de Montserrat per ser-hi conservada permanentment, que es va reunir una concentració fins llavors impensable. Al gran nombre d'excursionistes que hi van fer cap de totes les comarques catalanes, s'hi van afegir membres de les entitats culturals catalanes d'Europa i Amèrica i d'associacions de Catalunya del Nord, representades per un conjunt notable d'intel·lectuals fidels a la llengua, amb la presència de la família en la persona de la filla Carola. Ara, al cap de cinquanta anys, la renovació anual d'aquella flama ha donat lloc a una sèrie ininterrompuda d'ocasions de servir la memòria del qui va saber cultivar i ennoblir el binomi país-llengua. El nombre d'excursionistes de totes les àrees del territori que s'hi ha anat succeint ha envigorit la figura de Fabra i ha ajudat a convertir aquest indret del Conflent en un punt de romiatge. La cinquantena renovació celebrada el dia 1 de febrer de 2019, més concorreguda que mai, en va ser el millor exemple.

Just al cap d'un any, el 1969, la creació de la Universitat Catalana d'Estiu havia de reforçar, encara més, el vincle de la vila de Prada amb Fabra. Tot el que havia de representar l'UCE per al prestigi de la llengua en aquella zona prenia més relleu pel fet de produir-se a l'ombra del qui n'havia estat el seny ordenador. I, per fer justícia a aquest privilegi, la Universitat el va recordar sistemàticament des de l'origen amb una ofrena floral a la tomba. En una primera etapa, per impuls popular de la mà de Pere Pellicer i Canal, que havia rebut directament de Fabra el títol de mestre de català de la Generalitat en la convocatòria de 1934. Devot fabrià, Pellicer al llarg dels anys va reunir centenars d'assistents a l'UCE prop de Fabra per propagarne el mestratge. La seva constància va tenir el límit vital inevitable i llavors, el 2002, va sorgir un grup de joves que va assajar de prendre'n el relleu. La constància del deixeble, però, no va tenir la continuïtat desitjable perquè la colla que se n'havia fet càrrec l'any següent no va aparèixer.

Aquest estroncament es va veure impropï i de cara al 2004 es va considerar que el record de Fabra havia d'adquirir formalitat i incloure'l al programa oficial. Des d'aleshores em vaig encarregar de coordinar un acte consistent en una lligó d'un especialista sobre aspectes concrets de l'obra i la vida de Fabra. Durant deu anys es va seguir aquest model amb temes desenvolupats per Jordi Casassas, Joan Martí Castell, Carles Santacana, Oriol Casassas, Joan Julià-Muné, Vicent Pitarch, Gabriel Bibiloni, Josep Murgades, Joan Ferrer, Francesc Feliu i Isidor Marí, que van representar una bona aportació al coneixement de la dimensió científica i humana de Fabra. Els darrers anys ha estat honorat amb sessions de caire divers que han refermat la voluntat de l'UCE de tenir-lo sempre present al programa.

Panteó Soler-Mateu on va ser enterrat

La vídua, Dolors Mestre, i la filla Carola al cementiri, el 7 de juliol de 1963, amb Tomàs Garcés i Pau Vila

La tomba el 1974, al moment del trasllat

Aspecte de la tomba fins al 2017

28 de desembre de 1998. Commemoració del cinquantenari de la mort

2 de febrer de 2014. 45a renovació de la Flama de la Llengua Catalana

Aquest record permanent, amb una ofrena floral mai no interrompuda, ha fet que, al llarg dels anys, el conjunt d'assistents a l'UCE que han homenajat Fabra a la seva tomba sigui incomptable. La diversitat de concurrència ha permès que parlants de tots els àmbits dels Països Catalans hagin anat deixant constància del seu reconeixement a Fabra, entre els quals no ha mancat mai una veu andorrana representada per la Societat Andorrana de Ciències.

Aquestes dues iniciatives, la Flama de la Llengua Catalana i la Universitat Catalana d'Estiu, amb la seva persistència van anar fent més habitual i progressiva la presència d'adeptes de Fabra a la seva tomba. Una tomba que, passaven els anys i, tanmateix, mantenia la provisionalitat. Aquest concepte va portar l'ajuntament de Prada a prendre una decisió que havia de marcar el futur. Quan ja s'havien anat suscitant previsions sobre quin hauria de ser el destí del cos de Fabra quan es restablís la normalitat, una resolució municipal va capgirar la situació. Sota la presidència de Louis Monestier, que, sigui dit, l'any 1963 ja va afavorir la inicial i significativa celebració de les *normes ortogràfiques*, el dia 6 d'agost de 1973 es va prendre l'acord següent: "Construction d'un tombeau pour Pompeu Fabra. Le corps de ce personnage célèbre se trouve actuellement inhumé dans un caveau qui a été prêté par des amis. / La Ville, désirant lui rendre hommage, décide de construire un caveau qui sera bien exposé afin que le publique puisse s'y recueillir facilement."

A aquest efecte va ser designat un espai ran mateix del passeig central i la primavera de 1974 Fabra ja va tenir un seti propi a la part noble del cementiri. La tomba, encapçalada per un bloc de marbre rústec amb la simple inscripció *Pompeu Fabra 1868-1948*, al cap de poc va ser complementada amb la placa que des del primer moment va cobrir el nínxol del panteó Soler-Mateu.

Quan a la fi dels anys setanta es va plantejar més obertament l'oportunitat de portar el cos a Catalunya, tant el respecte a la seva voluntat de recloure's a Prada com a gest de volguda permanència en terra catalana, com la decisió de la família i l'opinió general més influent, van fer que es considerés que el seu repòs definitiu a Prada era el més idoni. Ara, al cap de quaranta anys, es pot dir que va ser un encert, perquè els milers de mostres de respecte i d'agraïment que hi ha rebut de tots els racons dels Països Catalans és el millor signe de la unitat de la terra que ell ja va advenir.

Enmig d'una afluència ja continuada cal tenir presents les successives crides col·lectives que s'hi anaven efectuant. Dues, amb un significat especial, van tenir lloc el 1978 i el 1988 amb la celebració de les Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra, la primera centrada en Prada i la segona compartida amb Perpinyà. Les dites Festes Fabra, iniciades a Ripoll el 1969, durant vint-i-cinc anys van anar resseguint tots els àmbits de la llengua des d'Andorra la Vella fins a Eivissa i l'Alguer, però aquestes dues van ser especialment significatives perquè es van desenvolupar a la seva vora.

Un altre moment remarcable va ser la concentració que va tenir lloc el dia 27 de desembre de 1998 en el cinquantenari de la mort. Un bon nombre d'intel·lectuals i de devots fabrians en general, encapçalats pel president de l'Institut d'Estudis Catalans i el de la Secció Filològica, van voler recordar el mestre en aquella escaïença per fer palesa la vigència del seu exemple i de la seva obra.

Les portes del segle XXI eren un bon moment per refermar actituds i endegar projectes que

20 d'agost de 2015. Ofrena amb motiu de la 47a Universitat Catalana d'Estiu

Tardor de 2017. Reforma i estat actual de la tomba

ens empenyessin a seguir el camí que Fabra va traçar. En aquest sentit és satisfactori de veure que des d'aleshores ençà s'han acomplert fets importants en aquest sentit com són la consolidació del quinquennal col·loqui internacional *La Lingüística de Pompeu Fabra* que té lloc a Tarragona, la institució de la Càtedra Pompeu Fabra en el si de la universitat que s'honora amb el seu nom i, com a acció que era més que un deute, l'edició de les *Obres completes*, que permeten, per primera vegada, tenir a l'abast d'una manera exhaustiva i ordenada tot el conjunt de la seva producció lingüística. I encara, darrerament, cal celebrar l'establiment de les Rutes Fabra a Barcelona, Badalona i Bilbao que ens acosten als espais que recorden la seva presència i, a Prada, que ens el perpetua en la memòria amb la casa que el va aixoplugar els sis darrers anys de vida i, sobretot, amb la seva tomba. Un espai venerable que, la tardor de 2017, per tal de fer més avinents els actes que hi sovintegen, l'ajuntament encara el va reformar per fer-lo, sense canviar-ne l'emplaçament, més visible, espaiós i digne de l'honor que mereix.

18 d'agost de 2005. Els nets Carles, Mercè i Rosa van a veure l'avi

Des d'aquella primera crida l'any 1963 fins ara el nombre de catalanoparlants que s'han acostat a Fabra per dir-li gràcies és, doncs, incommptable. D'una manera continuada, personalitats de tot tipus –intel·lectuals, científics, literats, músics, artistes, polítics– li han retut homenatge i han donat lloc a moments d'un alt sentit testimonial. Cal dir, amb tot, que una de les ocasions que va adquirir un sentit més emotiu va ser la del 18 d'agost de 2005 que va reunir la presència de tres nets, Carles, Mercè i Rosa.

Fabra ens va donar la llengua que rebla la nostra identitat, i des del seu altar permanent de Prada ens vetlla perquè no defallim en el nostre compromís de mantenir-la. Siguem-li fidels.

Jordi Mir i Parache,
filòleg i documentalista de Pompeu Fabra